CZU 159.922.8

<https://doi.org/10.52507/2345-1106.2021-1.26>

CAUZELE DEVIANȚEI COMPORTAMENTALE LA ADOLESCENȚI

COJOCARU Aurelia,

Doctor în psihologie,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
psiholog. abc@gmail.com

PANCZI Violina,

Drd psihologie,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
violina.paris@gmail.com

REZUMAT

Eșecurile în anumite domenii ale vieții lasă adolescenților sentimentul lipsei de valoare, scăderea stimei de sine, confuzie de identitate, astfel iscându-le conflicte interioare destul de puternice care pot duce la dezechilibre emoționale și în cele din urmă la un comportament deviant. În societatea contemporană tendința adolescenților de a se afilia unor grupuri de referință are un impact destul de mare asupra comportamentului lor, deoarece pe de-o parte le poate permite afirmarea de sine, conștientizarea dorinței de a se delimita de autoritatea familiei și a școlii, dar pe de altă parte nu toate grupurile pot avea efecte benefice asupra lor. Existența a numeroase grupuri care se ocupă de fapte ilicite, grupuri cu recidiviști sau cu antecedente penale reprezintă o sursă de atracție pentru adolescenții cu carențe de socializare, conducându-i să se antreneze spre fapte deviante și apoi delincvente care au un grad mare de pericolozitate pentru societate (violuri, furturi, tâlhării).

Delincvența de grup este caracteristică delincvenței juvenile, principalele fapte fiind huliganismul, violul, violențele, furtul de vehicule. Majoritatea conduitelor de delincvență juvenilă pot fi încadrate în patru mari categorii: furt, violență pentru a obține un avantaj material, încălcarea legilor de statut (abandon școlar, absenteism), comportamentul de grup sau de bandă receptat de ceilalți ca o amenințare din cauza activităților fizice implicate.

Cuvinte-cheie: devianță, comportament, dezvoltare personală, sociologie, psihologie.

CAUSES OF BEHAVIORAL DEVIATION IN ADOLESCENTS

COJOCARU Aurelia,

SUMMARY

Failures in certain areas of life leave adolescents with a feeling of worthlessness, low self-esteem, confusion of identity, thus causing them quite strong internal conflicts that can lead to emotional imbalances and ultimately to deviant behavior. In contemporary society, the tendency of adolescents to join reference groups has a large impact on their behavior, because on the one hand, it can allow them to assert themselves, awareness of the desire to delimit themselves from family and school authority, but on the other hand, not all groups can have beneficial effects on them. The existence of numerous groups dealing with illicit acts, groups with recidivists or with a criminal record is a source of attraction for adolescents with social deficiencies, leading them to train in deviant acts and then delinquents who are highly dangerous for society (rapes, thefts, robberies).

Group delinquency is characteristic of juvenile delinquency, the main acts being hooliganism, rape, violence, vehicle theft. Most juvenile delinquency behaviors can fall into four broad categories: theft, violence to gain a material advantage, violation of status laws (school dropout, absenteeism), and group or gang behavior received by others as a threat due to physical activity involved.

Key words: deviance, behavior, personal development, sociology, psychology.

Rolul factorilor socio-familiali asupra comportamentului deviant la adolescent. Actualitatea cercetării evoluției comportamentului deviant și a eficienței unor măsuri de prevenție și de recuperare a devianței comportamentale la adolescenți este determinată, în primul rând, de starea actuală a societății noastre, stare, care în terminologia lui E. Durkheim (1974), poate fi numită „anomie”, iar după D. Banciu și S. M. Rădulescu (1994), „patologie de tranziție”.

Consecințele nefaste ale transformărilor radicale în s ferele economică, politică, ideologică, axiologică, conjugate și amplificate de explozia informațională, promovarea de către mass-media a produselor subculturale, slăbirea controlului social și a puterii de intervenție a instanțelor de socializare a generațiilor în creștere, toate la un loc au deteriorat echilibrul social, au produs o profundă criză morală și axiologică, au condiționat o eroziune comunitară moral-relațională, au contribuit la apariția unui număr mare de indivizi și grupuri mici care abuzează de libertățile constituționale și duc sistematic un mod de viață incompatibil cu normele sociale [1].

Comportamentul deviant este orice comportament care este contrar normelor dominante ale societății. Există multe teorii diferite despre ceea ce determină o persoană să efectueze un comportament deviant, inclusiv explicații biologice, explicații sociologice, precum și explicații psihologice. În timp ce explicațiile sociologice pentru comportamentul deviant se concentrează pe modul în care structurile sociale, forțele și relațiile favorizează devianța, iar explicațiile

biologice se concentrează pe diferențele fizice și biologice și modul în care acestea s-ar putea conecta la devianță, explicațiile psihologice adoptă o abordare diferită [2].

Abordările psihologice ale devianței au toate lucruri cheie în comun. În primul rând, individul este unitatea principală de analiză. Aceasta înseamnă că psihologii cred că ființele umane individuale sunt singurele responsabile pentru faptele lor criminale sau deviante. În al doilea rând, personalitatea unui individ este elementul motivațional major care conduce comportamentul în interiorul indivizilor. În al treilea rând, infractorii și devianții sunt văzuți ca suferind de deficiențe de personalitate, ceea ce înseamnă că infracțiunile rezultă din procese mentale anormale, disfuncționale sau inadecvate în cadrul personalității individului. În cele din urmă, aceste procese mentale defecte sau anormale ar putea fi cauzate de o varietate de lucruri, inclusiv de o minte bolnavă, învățarea necorespunzătoare, condiționarea necorespunzătoare și absența modelelor adecvate sau prezența puternică și influența modelelor inadecvate [3].

Pornind de la aceste ipoteze de bază, explicațiile psihologice ale comportamentului deviant provin în principal din trei teorii: teoria psihanalitică, teoria dezvoltării cognitive și teoria învățării.

Modul în care teoria psihanalitică explică devianța. Teoria psihanalitică, care a fost dezvoltată de Sigmund Freud, afirmă că toți oamenii au impulsuri și impulsuri naturale care sunt reprimare în inconștient. În plus, toți oamenii au tendințe criminale. Aceste tendințe sunt reduse, totuși, prin procesul de socializare. Un copil care este socializat în mod necorespunzător, atunci, ar putea dezvolta o tulburare de personalitate care îl determină să direcționeze impulsurile antisociale fie către

interior, fie spre exterior. Cei care îi îndreaptă spre interior devin nevrotici în timp ce cei care îi îndreaptă spre exterior devin criminali.

Modul în care teoria dezvoltării cognitive explică devianța. Conform teoriei dezvoltării cognitive, comportamentul criminal și deviant rezultă din modul în care indivizii își organizează gândurile în jurul moralității și legii. Lawrence Kohlberg, psiholog al dezvoltării, a teoretizat că există trei niveluri de raționament moral. În timpul primei etape, numită etapa preconvențională, la care se ajunge în timpul copilăriei mijlocii, raționamentul moral se bazează pe ascultare și evitarea pedepsei. Al doilea nivel se numește nivel convențional și este atins la sfârșitul copilăriei mijlocii. În această etapă, raționamentul moral se bazează pe așteptările pe care le au familia copilului și alții semnificativi pentru el sau ea. Al treilea nivel al raționamentului moral, cel postconvențional, este atins în timpul maturității timpurii, moment în care indivizii sunt capabili să depășească convențiile sociale. Adică prețuiesc legile sistemului social. Oamenii care nu progresează prin aceste etape pot deveni blocați în dezvoltarea lor morală și, ca urmare, pot deveni devianți sau criminali.

Modul în care teoria învățării explică devianța. Teoria învățării se bazează pe principiile psihologiei comportamentale, care presupune că comportamentul unei persoane este învățat și menținut prin consecințele sau recompensele sale. Astfel, indivizii învață un comportament deviant și criminal, observând alte persoane și asistând la recompensele sau consecințele pe care le primește comportamentul lor. De exemplu, o persoană care observă că un prieten fură un obiect și nu este prins vede că prietenul nu este pedepsit pentru acțiunile sale și sunt recompensați ajungând să păstreze obiectul furat. Persoana respectivă ar putea fi mai probabil să fure, dacă crede că va fi recompensat cu același rezultat. Conform acestei teorii, dacă astfel se dezvoltă comportamentul deviant, atunci eliminarea valorii de recompensă a comportamentului poate elimina comportamentul deviant [4].

Sociologii care studiază devianța și criminalitatea examinează normele culturale, cum se schimbă în timp, cum sunt aplicate și ce se întâmplă cu indivizii și societățile atunci când normele sunt încălcate. Devianța și normele sociale variază între societăți, comunități și timpuri, și adesea sociologii sunt interesați de motivul pentru care există aceste diferențe și de impactul acestor diferențe asupra indivizilor și grupurilor din acele zone.

Sociologii definesc devianța ca un comportament care este recunoscut ca încălcând regulile și normele așteptate. Cu toate acestea, este pur și simplu mai mult decât neconformitate; este un comportament care se îndepărtează semnificativ de așteptările sociale. În perspectiva sociologică în ceea ce privește devianța, există o subtilitate care o deosebește de înțelegerea noastră comună a aceluiași comportament. Sociologii subliniază contextul social, nu doar comportamentul individual. Adică, devianța este privită în termeni de procese de grup, definiții și judecăți, și nu doar ca acte individuale neobișnuite. Sociologii recunosc, de asemenea, că nu toate comportamentele sunt

judecate în mod similar de toate grupurile. Ceea ce deviază unui grup poate să nu fie considerat deviant față de altul. Mai mult, sociologii recunosc că regulile și normele stabilite sunt create social, nu doar hotărâte moral sau impuse individual. Adică, devianța nu constă doar în comportamentul în sine, ci în răspunsurile sociale ale grupurilor la comportamentul altora.

Sociologii își folosesc adesea înțelegerea despre devianță pentru a ajuta la explicarea evenimentelor altfel obișnuite, cum ar fi tatuarea sau piercing-ul corporal, tulburările alimentare sau consumul de droguri și alcool. Multe dintre tipurile de întrebări adresate de sociologii care studiază devianța se referă la contextul social în care sunt comise comportamentele. De exemplu, există condiții în care suicidul este acceptabil? Oare cine se sinucide în fața unei boli terminale ar fi judecat diferit față de o persoană descurajată care sare de la o fereastră?

În cadrul sociologiei devianței și a criminalității, există patru perspective teoretice cheie din care cercetătorii studiază de ce oamenii încalcă legile sau normele și cum reacționează societatea la astfel de acte. Le vom analiza pe scurt aici.

Teoria structurală a tulpinilor a fost dezvoltată de sociologul american Robert K. Merton și sugerează că comportamentul deviant este rezultatul tulpinii pe care o persoană o poate experimenta atunci când comunitatea sau societatea în care trăiesc nu oferă mijloacele necesare pentru atingerea obiectivelor valorizate cultural. Merton a argumentat că, atunci când societatea eșuează în acest fel, oamenii se angajează în fapte deviante sau criminale pentru a atinge aceste obiective (cum ar fi succesul economic, de exemplu).

Unii sociologi abordează studiul devianței și criminalității dintr-un punct de vedere funcționalist structural. Ei ar argumenta că devianța este o parte necesară a procesului prin care ordinea socială este atinsă și menținută. Din acest punct de vedere, comportamentul deviant servește pentru a reaminti majorității regulilor, normelor și tabuurilor convenite social, care le întărește valoarea și, astfel, ordinea socială.

Teoria conflictelor este, de asemenea, utilizată ca bază teoretică pentru studiul sociologic al devianței și criminalității. Această abordare încadrează comportamentul deviant și criminalitatea ca rezultat al conflictelor sociale, politice, economice și materiale din societate. Poate fi folosit pentru a explica de ce unii oameni recurg la meserii criminale pur și simplu pentru a supraviețui într-o societate inegală din punct de vedere economic.

În cele din urmă, teoria etichetării servește drept cadru important pentru cei care studiază devianța și criminalitatea. Sociologii care urmează această școală de gândire ar susține că există un proces de etichetare prin care devianța ajunge să fie recunoscută ca atare. Din acest punct de vedere, reacția societății la un comportament deviant sugerează că grupurile sociale creează de fapt devianță prin stabilirea regulilor a căror încălcare constituie devianță și prin aplicarea acestor reguli anumitor persoane și etichetarea lor ca fiind străini. Această teorie sugerează în plus că oamenii se angajează în acte deviante, deoarece au fost etichetați ca

devianți de către societate, din cauza rasei lor, a clasei sau a intersecției celor două, de exemplu [5].

Afirmația șocantă conform căreia devianța este starea normală a societății a fost formulată și argumentată pentru prima dată de sociologul francez E. Durkheim. Acesta a considerat devianța normală în orice societate, din punct de vedere al apariției și consecințelor sale, datorită faptului că nici o putere nu poate să impună conformarea totală a membrilor societății la normele și valorile pe care le promovează.

Teza normalității devianței în orice comunitate se poate argumenta prin:

a) Apelul la perspectiva interacționistă, conform căreia devianța este un produs natural al relațiilor de interacțiune dintre indivizi;

b) Interpretarea "situațională" a comportamentului deviant ca fiind unul perfect normal, dar incompatibil cu standardele de normalitate ale grupului sau contextului cultural;

c) Faptul că studiile antropologice și etnologice nu au semnalat existența unei comunități umane lipsită cu totul de manifestări deviante.

Raportul dintre normal și patologic în definirea devianței poate deveni mai vizibil dacă se face trimitere la funcțiile și disfuncțiile sociale ale devianței. Sociologul american A. Cohen a descris următoarele funcții sociale ale devianței:

- clarificarea și definirea precisă a normelor sociale; deoarece multe norme nu stipulează în detaliu tipul de comportament dezirabil, rămâne la latitudinea indivizilor posibilitatea de a adopta conduite alternative;

- creșterea solidarității grupului; în special în formele grave, actele de devianță determină o atitudine colectivă comună, o solidarizare emoțională a grupului, care reacționează pentru a-l sancționa pe deviant;

- producerea unor schimbări necesare în cadrul sistemului social; în urma unor acțiuni deviante, grupul poate constientiza faptul că unele reguli sau norme nu sunt adecvate contextului sociocultural aflat în evoluție sau că apar contradicții între prescripțiile unor norme;

- considerarea conformității ca fiind mai dezirabilă decât devianța; eșecul și pedepsirea unei acțiuni deviante pot contribui la întărirea motivației celorlalți membri ai grupului de conformare la norme.

Între disfuncțiile sociale ale devianței, Cohen include:

- eliminarea sau diminuarea motivației de conformare la acei indivizi care cred că atât devianța, cât și conformitatea generează același tip de recompensă, motiv pentru care încălcarea regulilor poate fi la fel de benefică precum respectarea lor;

- subminarea încrederii necesare pentru conservarea ordinii sociale; devianța provoacă sentimente de insecuritate, îndoială și neîncredere în bazele normative și valorice care reglementează relațiile interumane;

- reducerea interdependenței necesare pentru funcționarea sistemului social; în special actele de devianță ale persoanelor cu un statut înalt afectează cooperarea dintre rolurile sociale, diminuând funcționalitatea întregului sistem.

Devianța trebuie văzută ca un fapt social dat, omniprezent, având atât un rol benefic, cât și unul perturbator în raport cu funcționarea

societății. Afirmarea normalității devianței nu implică nici o judecată de valoare, ci are în vedere doar semnificația statistică a conceptului.

Comportamentul deviant apare ca un produs inevitabil al interacțiunilor dintre indivizi și se caracterizează prin relativitate, universalitate și normalitate statistică, îndeplinind o serie de funcții și generând disfuncții sociale în fiecare comunitate umană.

Abordările psihologice actuale ale devianței, fără a mai considera individul detașat de contextul social, urmăresc desprinderea trăsăturilor psihologice specifice devianților; utilitatea unei asemenea abordări constă în faptul că aceste trăsături specifice, o dată identificate, devin pentru specialiști un indicator predictiv, ceea ce permite prevenția-intervenția precoce. Primele încercări de a determina riguros științific ce anume îi diferențiază din punct de vedere psihologic pe adolescenții devianți de cei nondevianți s-au realizat la jumătatea secolului XX; cercetătorii americani S. Glueck și E. Glueck au examinat comparativ un eșantion de 500 de minori delicvenți și un eșantion similar de minori nondelicvenți, pentru a descoperi diferențele semnificative la nivelul trăsăturilor de personalitate ale celor două grupuri. Concluzia lor a fost că, spre deosebire de adolescenții nondelicvenți, delicvenții sunt mai neîncredători, mai extroverți, ambivalenți față de autoritate, se tem mai mult de eșec și respingere, sunt mai răzbunători, ostili și suspicioși și manifestă mai multe comportamente defensive.

Cele mai cunoscute teorii psihologice cu privire la personalitatea deviantului sunt "teoria personalității criminale" a lui J. Pinatel, "teoria disocialității" a lui R. Mucchielli și teoria autocontrolului, elaborată de T. Hirschi și M. Gottfredson.

Pinatel considera delicvența ca fiind un produs al mediului social; mediul poate fi criminogen nu numai prin multiplicarea ocaziilor de a comite crime, ci și prin faptul că facilitează structurarea "personalității criminale". Criminologul francez a descoperit în personalitatea delicvenților un nucleu de trăsături comune, care înglobează: egocentrismul, labilitatea (lipsa de inhibiție, imprevizibilitatea, abandonul în fața impresiilor și impulsurilor de moment, absența reflecției asupra consecințelor actului), indiferența afectivă (lipsa emoțiilor și sentimentelor simpatetice), agresivitatea. Din acest nucleu al personalității criminale, în special labilitatea și agresivitatea par a influența cel mai mult "pragul delicvențial"; astfel delicventul, spre deosebire de nondelicvent, nu așteaptă ivirea ocaziei favorabile, ci o provoacă el însuși, pentru ca apoi să poată acționa. Delicventului îi lipsește sentimentul de culpabilitate, el având tendința de a-și considera faptele drept legitime.

Teoria disocialității a lui Mucchielli pornește de la o interpretare a deviantului în context social; ceea ce îi caracterizează pe devianți este tocmai disocialitatea, distanța sau divergența actorului social față de situație/mediu social. După Mucchielli disocialitatea delicventului se exprimă în:

- neacceptarea colectivului, a societății;
- falsă percepție socială a celor din jur;
- lipsa aprofundării și evaluării adecvate a consecințelor actelor comise;

– respingerea rolului social ce i s-a acordat înainte de a deveni delicvent și pe care i-l pretindea colectivul.

T. Hirschi și M. Gottfredson au identificat în 1990 factorul comun al tuturor problemelor de comportament la nivelul absenței sau deficienței grave a autocontrolului; întreaga criminalitate, definită de ei ca “tendința sau propensiunea individului de a căuta plăcerea imediată”, reprezintă un ansamblu de simptome sau forme de manifestare ale lipsei de autocontrol. Argumentul provine din următoarea constatare: indivizii cărora le lipsește autocontrolul tind să fie impulsivi, insensibili la sentimentele celorlalți, să fie activi mai mult fizic decât mintal, să-și asume riscuri, să fie mai ușor influențați pe cale nonverbală decât verbală; toate aceste caracteristici îi predispun pe indivizii cu deficiențe de autocontrol la implicarea în conduite deviante și delicvente.

Se poate observa că cele trei teorii sunt destul de asemănătoare, schițând un portret psihologic al deviantului caracterizat prin: toleranță scăzută la frustrare, autocontrol deficitar, egocentrism, impulsivitate, agresivitate, subestimarea gravității greșelilor și a actelor disociale comise, nede dezvoltarea sentimentelor morale, indiferență și dispreț față de activitățile sociale utile, evitarea efortului voluntar, dorința realizării unei vieți “ușoare” fără muncă, opoziția față de normele juridice, morale, sociale, devalorizarea de sine și încercarea de valorizare prin aderarea la statutul de delicvent, imaginea falsă despre lume. Aceste simptome caracteriale apar încă din copilărie și se exacerbează în adolescență, ca rezultat specific al interiorizării în procesul socializării.

Din punct de vedere al concepției psihanalitice, elaborată de Freud, delicvența este considerată ca un eșec de rezolvare a “conflictului oedipian” din interiorul familiei, cu consecințe directe asupra relațiilor intra și interpersonale. Acest eșec s-ar datora fie unei carențe a afectivității materne, fie unei imagini paternale inexistente sau inadecvate. După cum subliniază adepții lui Freud, copilăria este dominată de un traumatism psihic, ce re apare în perioada adolescenței sub forma unei “crize de identitate” care dă naștere la comportamente exterioare brutale sau agresive, reprezentând manifestări ale dorințelor inconștiente și ale impulsurilor profunde ce pot perturba grav “eu” și relațiile cu altul. În contextul concepției psihanalitice, delicvența este privită ca o tendință nevrotică rezultată din deficiențe ale socializării în familie și din incapacitatea de exercitare adecvată a unor responsabilități paternale.

Există astăzi cinci principale perspective asupra psihopatologiei, ce reprezintă și cinci direcții de cercetare, în care pot fi cuprinse majoritatea teoriilor psihopatologice.

1. Perspectiva psiho-dinamică care consideră că purtările anormale își au originea într-un conflict intrapsihic.

Cea mai populară dintre teoriile psiho-dinamice este teoria psihanalitică a lui Freud care a descris personalitatea atât din punct de vedere structural (sine, eu și supra-eu), cât și evolutiv (stadiile oral, anal, falic, de latență și genital). Freud a sugerat că conflictul dintre sine și supra-eu provoacă anxietatea

care este un semnal pentru folosirea unor diverse modalități de apărare (regresia, proiecția și regresia) pentru a evita conflictul și anxietatea.

Distorsionările realității cauzate de folosirea acestor tehnici de apărare sunt considerate sursele comportamentelor anormale. Pentru Freud treptele care conduc la comportamentul deviant sunt: conflictul, anxietatea, mecanismele de apărare și simptomele.

Mai mult chiar, neofreudienii consideră că tehnicile de apărare precum compensarea pot duce la conduite pozitive și constructive decât să conducă în mod necesar la conduite deviante.

2. Perspectiva învățării sau comportamentală care sugerează că purtările anormale sunt învățate fie prin condiționare clasică, fie prin condiționare operantă. Condiționarea clasică este prezentă atunci când un stimul necondiționat ce determină un răspuns caracteristic (un zgomot puternic ce produce frică) este asociat cu un stimul condiționat (un animal inofensiv) astfel încât, în cele din urmă, stimulul condiționat determină răspunsul respectiv (prezența unui animal inofensiv provoacă teamă). Prin procesul de generalizare reacțiile condiționate clasic pot fi determinate și de stimuli asemănători celor originali. Reacțiile condiționate clasic nu sunt controlate voluntar. Aceste reacții pot fi suprimate prin prezentarea repetată a stimulului condiționat fără să fie întărit de stimulul necondiționat. Reacțiile emoționale inadecvate și necontrolabile precum anxietatea s-ar putea datora condiționării clasice.

În mod contrar, condiționarea operantă este prezentă când o reacție este urmată de o recompensă (sau de evitarea unei pedepse) astfel încât, în viitor, individul are tendința să folosească acea reacție pentru a primi recompensa sau pentru a evita pedeapsa. Reacțiile condiționate operant sunt controlate voluntar. Aceste reacții pot fi suprimate dacă nu sunt urmate de recompense, dar sunt mai rezistente la stingere dacă au fost recompensate folosind un program intermitent. Multe conduite deviante pot fi considerate rezultate ale condiționării operante. Este posibil, de asemenea, ca ambele tipuri de condiționare clasică și operantă să se asocieze pentru a provoca conduita deviantă; de exemplu, teama provocată de diferiți stimuli poate apărea prin condiționare clasică și apoi se pot folosi reacțiile operante pentru a evita stimulii și a reduce teama.

3. Perspectiva cognitivă care explică comportamentul deviant prin gândurile eronate și procesele tulburate ale gândirii. Gândurile eronate (un șarpe inofensiv pare periculos sau că pari o persoană antipatică) duc la comportamente anormale (fobii, depresie). Gândurile eronate se bazează de obicei pe concluzii greșite trase anterior; ele distorsionează percepțiile noastre și pot conduce la autoamăgire. Procesele tulburate ale gândirii par a se datora problemelor de atenție și de realizare a asociațiilor. Aceste probleme tulbură procesele cognitive normale și pot determina conduite deviante. Din perspectivă cognitivă, gândurile eronate și procesele disturbate ale gândirii reprezintă mai degrabă cauzele decât simptomele comportamentului deviant. Mai mult chiar, erorile și

tulburările cognitive ale indivizilor anormali sunt văzute pur și simplu ca forme extreme ale unor probleme cu care se confruntă indivizii normali.

4. Perspectiva fiziologică bazată pe dezvoltarea tehnicii și tehnologiei moderne, sugerează că perturbările anormale sunt determinate de proasta funcționare sau de afectarea unor părți ale creierului. Proasta funcționare a creierului se datorează, de obicei, problemelor de transmisie ale impulsurilor nervoase prin sinapse.

Transmiterea sinaptică este influențată de:

- nivelurile neurotransmițătorilor;
- blocajul neurotransmițătorilor;
- efectele neuronilor inhibitori;
- sensibilitatea neuronilor;
- numărul zonelor receptoare.

Activitatea insuficientă sau excesivă determină comportamentul deviant, iar natura devianței depinde de nivelul de stimulare sau de porțiunea creierului în care are loc activitatea. Activitățile neurologice pot fi provocate de:

- stresul psihologic;
- predispoziția genetică;
- o criză spontană a sistemului;
- o combinație între predispoziția genetică și stresul psihologic.

5. Umaniștii consideră că conflictul care provoacă perturbarea anormală se datorează discrepanței dintre nivelul nostru normal de funcționare (eul curent) în care ne satisfacem trebuințele și un nivel superior de funcționare (eul ideal, realizarea de sine) spre care tindem toți dar pe care îl atingem rareori. Existențialiștii consideră că simpla conștientizare a faptului că am putea să murim și a faptului că trebuie să ne asumăm propriile responsabilități determină comportamentul deviant, în special anxietatea și depresia.

Perspectiva umanist-existențialistă este o abordare relativ nouă în înțelegerea comportamentului deviant și din multe puncte de vedere a apărut ca o reacție împotriva celorlalte perspective. Aceste concepții au fost prezente permanent în speculația teologică și filosofică de-a lungul secolelor. Încercările de sistematizare a acestor concepții într-o teorie, au suferit un regres la începutul secolului nostru datorită lipsei de consistență la o abordare riguros științifică, experimentală, dar revin astăzi în atenție tocmai datorită nevoii de completare a celorlalte perspective. Într-adevăr, perspectiva umanist-existențială este adesea numită „a treia forță” pentru a o deosebi de perspectivele psiho-dinamică și a învățării care erau dominante la apariția perspectivei umanist-existențiale. Adepții acestei perspective sunt împotriva considerării ființelor umane ca simple produse ale pornirilor inconștiente ale condiționării și ale fiziologiei. Ca o alternativă, umaniștii și existențialiștii consideră oamenii ființe conștiente ce fac alegeri voluntare în legătură cu acțiunile lor și că din cauza acestor alegeri fiecare om se dezvoltă ca un individ unic. Susținătorii acestor perspective sugerează, de asemenea, că pentru a înțelege comportamentul unei persoane este esențial să vedem și să percepem lumea din punctul de vedere al acelei persoane. Aceasta se datorează faptului că, conduita se datorează alegerilor conștiente, iar alegerile

unei persoane sunt influențate de o percepție personală a situației. Datorită accentului care se pune pe importanța percepțiilor în determinarea comportamentului, perspectiva umanist-existențială este adesea denumită abordare fenomenologică. (Fenomenologia este o abordare filosofică bazată pe concepția că cunoașterea este dobândită mai mult prin experiență decât prin gândire și intuiție)

Perspectiva umanist-existențială nu este o abordare sistematică propriu-zisă pentru a explica comportamentul, dar este în schimb o structură mobilă constituită din ideile unor teoreticieni. Acești teoreticieni împărtășesc în general ideile menționate anterior, dar există și unele diferențe între ei. Probabil, diferențele cele mai importante sunt legate de distincția dintre umaniști și existențialiști.

Cea mai importantă trăsătură a poziției umaniste este convingerea că indivizii sunt motivați de o evoluție pozitivă spre integritate personală, perfecțiune, unicitate și autosuficiență. Cu alte cuvinte, în loc să fie dirijat de forțe subterane exterioare sau interioare așa cum sugerau celelalte perspective, umaniștii consideră că suntem dirijați de forțe superioare spre un stadiu mai înalt al dezvoltării personale. Aceasta este o perspectivă pozitivă și mai optimistă în esența ei decât celelalte perspective. Urmărirea unui stadiu superior al dezvoltării îi deosebește pe oameni de celelalte specii, de unde și termenul de umanism acordat acestei poziții.

Teoreticienii care subscriu poziției umaniste nu neagă existența sau importanța pornirilor fiziologice. De aceea, ei sugerează că indivizii dezvoltă strategii pentru satisfacerea acestor porniri relativ devreme în viață și apoi trec la motivații mai importante din punct de vedere social și personal. În această privință, Abraham Maslow, unul din principalii exponenți ai perspectivei umaniste, sugerează că nevoile pot fi considerate o serie de etape și că atunci când o etapă este atinsă, individul evoluează din ce în ce mai mult spre împlinirea personală. El a identificat următoarele trebuințe (etape):

- 1 – trebuințele fiziologice;
- 2 – siguranța și securitatea;
- 3 – dragostea și afilierea;
- 4 – stima de sine;
- 5 – realizarea de sine.

Din punctul de vedere umanist, trebuințele și motivele unui individ se schimbă cu timpul. Faptul că trebuințele noastre se schimbă și că trebuie să luptăm cu crizele curente până la etapa realizării de sine îi determină pe teoreticienii umaniști să se concentreze asupra prezentului („aici și acum”). Aici apare contrastul evident față de teoreticienii adepți ai perspectivei psiho-analitice sau a învățării care pun accentul pe conflictele anterioare din viața individului în încercarea de a înțelege comportamentul deviant.

Stadiul superior al dezvoltării spre care indivizii tind de obicei se numește realizare de sine. La fel de dificil ca definirea frumuseții este și a da o definiție exactă realizării de sine și, ca și în cazul frumuseții, scriitorii recurg la exemple pentru a ilustra conceptul, decât să încerce să-l descrie în cuvinte. În general, se poate spune că persoanele care ajung la realizarea de sine se ridică deasupra propriilor nevoi, pot trăi liberi și pot oferi ceva

celorlalți. Nu toți indivizii ajung la realizarea de sine, iar mulți dintre ei o ating doar pentru o perioadă scurtă de timp. Aceste perioade scurte de împlinire se numesc experiențe culminante.

Din punct de vedere umanist, stresul provine din discrepanța dintre eul curent sau nivelul nostru obișnuit de funcționare și eul ideal (realizat). Acest eu ideal este întruchiparea tuturor acelor lucruri minunate și valoroase ce ne-au fost povestite când eram copii. Din nefericire, în mod obișnuit nu reușim să atingem aceste scopuri, iar eșecul produce stres, iar acesta duce la tensiune, depresie și anxietate. Problema poate deveni circulară, în sensul că atunci când nu atingem eul ideal, suferim de stres, iar prezența stresului împiedică orice evoluție ulterioară spre un nivel superior al dezvoltării personalității. Psihoterapia bazată pe perspectiva umanistă se concentrează pe ajutarea individului să depășească obstacolele și să reducă diferența dintre eul curent și „eul” ideal.

6. Existențialismul este un curent filosofic al secolului XX care pune în lumină două aspecte. Primul este conștiința propriei existențe (“a fi”) o conștiință care duce la recunoașterea faptului că am putea să încetăm să existăm (“a nu fi”). Încetarea existenței poate însemna moartea sau evenimente mai puțin importante care ne fac să ne pierdem direcția în viață și să ne simțim izolați. Atunci când întrebăm disperați “Ce este viața?” și “Merită să fie trăită?” luptăm, de fapt, cu posibilitatea de a nu mai fi. Al doilea aspect accentuat de existențialiști este acela că oamenii sunt liberi să ia decizii și, de aceea, sunt responsabili pentru viețile lor.

Din punctul de vedere existențialist, anxietatea noastră provine din conștientizarea posibilității că am putea muri și a responsabilității pentru deciziile ce au consecințe pe termen lung asupra vieții noastre. Se spune că o persoană trece printr-o criză existențială când ajunge la un punct de răscruce în viață și trebuie să ia o decizie în legătură cu direcția pe care trebuie să o urmeze și trebuie să decidă dacă există vreun sens în orice direcție ar merge. Pentru a lua o decizie și pentru a lupta în continuare pentru a găsi un sens în viață, trebuie “să fii”, iar existențialiștii spun că trebuie să ai “curajul să fii”. Hamlet a sintetizat această problemă în celebrul său monolog “A fi sau a nu fi; aceasta este întrebarea”. Alternativa este renunțarea la luptă și prăbușirea într-o stare de neînțelegere. Renunțarea și acceptarea neînțelegerii pot duce la depresie. Unii ar putea spune că bolnavii de schizofrenie au renunțat la existența în această lume.

Ca și perspectiva umanistă, abordarea existențialistă este mai puțin mecanicistă decât celelalte perspective menționate, dar perspectiva existențialistă este mai puțin optimistă decât cea umanistă. Existențialiștii, decât să ne considere dirijați spre un nivel mai înalt și mai bun de dezvoltare, ne văd mai degrabă sfâșiiați între două realități neplăcute: viața și moartea, a fi și a nu fi.

Forme ale conduitei pro și antisociale la adolescenți. Conduitele deviante ale adolescenților nu au în toate condițiile și în mod obligatoriu un caracter delicvent. În măsura în care diferitele acte ale acestora nu încalcă normele penale, reprezentând doar deviații ale comportamentului față de regulile etice, ele nu sunt sancționate juridic, ci doar în forme morale. Ele nu numai

că nu aduc prejudicii sistemului axiologic – normativ al societății, dar reprezintă un handicap pentru făptuitorul însuși și pentru dezvoltarea armonioasă a personalității sale. Ele nu pot fi calificate ca acte delicvente, deoarece în caz contrar se riscă a le echivala cu infracțiunile mai grave comise de adult, ce aduc prejudicii relațiilor și valorilor sociale de bază.

Între tipurile de comportament deviant la vârsta adolescenței cele mai frecvent întâlnite sunt: consumul de alcool și droguri, fumatul, furtul.

Consumul de alcool în cazul adolescenților a crescut foarte mult în ultimele decenii. Statisticile realizate în ultima perioadă arată că tot mai mulți adolescenți devin consumatori de alcool încă de la o vârstă timpurie.

Drogul este o substanță-solidă, lichidă sau gazoasă-care, introdusă în organism, modifică imaginea asupra propriei persoane și asupra realității înconjurătoare. Folosirea abuzivă poate crea dependență fizică și psihică sau tulburări grave ale activității mentale și ale comportamentului.

Toxicomania este intoxicația cronică voluntară care duce la pierderea libertății de a se abține de la folosirea drogului.

Drogurile au următoarele caracteristici: dependența și toleranța. Dependența este nevoia toxicomanului de a-și administra droguri. Ea poate fi fizică sau psihică. Dependența fizică nu se întâlnește la toate tipurile de droguri. Când apare, ea se manifestă sub forma unor stări patologice care constau în necesitatea organică de a folosi droguri pentru a evita tulburările ce apar la încetarea utilizării. Dependența psihică este cea mai importantă. Ea constă în modificări de comportament și o stare mentală particulară însoțită de necesitatea psihică impetuoasă de a-și administra substanța periodic sau continuu pentru a obține o stare de bine sau pentru a înlătura disconfortul psihic.

Toleranța apare atunci când organismul se obișnuiește cu prezența unei anumite substanțe și se adaptează la aceasta. Ca atare, pentru obținerea unei anumite stări, toxicomanul trebuie să mărească dozele. Astfel un toxicoman ajunge să suporte doze care pentru persoanele normale ar fi fatale.

Toxicomania poate fi clasificată astfel:

- după gravitatea efectelor:
 - majoră-morfină, cocaină, amfetamine, alcool;
 - minoră-tabagismul, cafeismul;
 - după numărul drogurilor administrate:
 - monotoxicomanie-administrarea unui singur drog;
 - politoxicomanie-folosirea mai multor droguri.
- Se spune că folosirea “recreațională” a drogurilor nu ar fi dăunătoare, dar realitatea este că toate drogurile ilegale sunt periculoase și produc modificări fizice și psihologice persoanei care recurge la ele.
- Drogurile pot fi clasificate după efectul pe care îl au asupra sistemului nervos. Astfel pot fi întâlnite:
- substanțe care deprimă activitatea sistemului nervos:
 - a. băuturile alcoolice;
 - b. benzodiazepine (diazepam, nitrazepam, rudotel);
 - c. barbituricele și alte substanțe utilizate ca somnifere (fenobarbital);

d. solvenții și gazele inhalate (toluen, acetonă, butan);
e. substanțe care reduc durerea: opiacee (opiu, morfină, codeină, papaverină, heroină) și opioide (mialgin, fortral, metadonă).

– *substanțe care stimulează sistemul nervos:*

a. cocaina;
b. amfetaminele, care au și efect halucinogen (Ecstasy, pudra îngerilor);
c. hormonii steroizi anabolizanți;
d. cafeina;
e. tutunul.

– *substanțe perturbatorii ale funcțiilor sistemului nervos:*

a. substanțe halucinogene (LSD, mescalina);
b. cannabis.

Despre alcool se știe că la început provoacă un efect de relaxare însoțit de euforie sau dezinhibare; adolescentul care consumă alcool se simte extrovertit și volubil deoarece alcoolul acționează asupra creierului scăzând neliniștea, simțul responsabilității și conștiința, deci nu este stăpân pe actele sale și nici nu poate aprecia scăderea judecății și a aptitudinilor sale. Consumul de alcool la tineri este tot mai mare deoarece tot mai des ideea de distracție este asociată cu alcoolul și tendința este să se bea pentru a se putea distra chiar dacă percepția persoanei care este sub efectele alcoolului nu este chiar cea de distracție.

Cauzele consumului de alcool etilic la tineri:

▪ Anumite tipuri de personalitate (hiperemotivi, persoane cu complexe de inferioritate și cu instabilitate psihică); alcoolul facilitează debarasarea de dificultăți de ordin caracterial, redă încrederea și permite afișarea unei false bunăstări;

▪ Terenul ereditar (transmiterea genetică a unei enzime implicate în metabolismul alcoolului);

▪ Tradiții proalcoolice;
▪ Presiunea grupului;
▪ Dorința de experimentare (pentru mulți tineri alcoolul este un simbol de maturitate);
▪ Exemplul idolilor;
▪ Conflicte cu părinții;
▪ Mediu social;
▪ Teamă de obligațiile impuse de vârsta adultă (de ex. căutarea unei slujbe).

Fumatul este una din preocupările adolescenților din ziua de azi. Adolescenții se apucă de fumat fie pentru a părea a fi mai la modă, fie pentru a fi acceptați într-un anumit grup, fie din curiozitatea de a vedea cum este să fumezi. Îngrijorător este faptul că tot mai mulți adolescenți se apucă de fumat. Pentru ei a devenit chiar o modă să fii fumător. Majoritatea celor care fumează cunosc pericolul la care se supun atunci când se apucă de fumat. Nicotina care se află în tutun provoacă dependență. Diferitele studii făcute de medici au arătat consumul zilnic al unui pachet de țigări scurtează cu aproximativ 6 ani speranța de viață. Persoana care fumează are un miros neplăcut, deoarece tutunul impregnează un miros de "rânced" în tot ceea ce fumătorul poartă și în tot ceea ce înconjoară mediul său obișnuit. Având în vedere faptul că s-au introdus diferite legi referitoare la fumatul în anumite locuri, fumătorul va

prezenta o anxietate mai ridicată datorită faptului că nu i se permite să-și aprindă o țigară.

În cazul în care fumătorul dorește să se lase de fumat îi va fi foarte greu manifestând anxietate, insomnie, lipsă de concentrare în realizarea sarcinilor zilnice, proastă dispoziție, răspunsuri agresive etc. Un adolescent care fumează se va simți foarte bine în prezența prietenilor săi care sunt de asemenea fumători, însă îi va fi foarte greu să se adapteze alături de cei care nu fumează și care vor manifesta o stare de disconfort în prezența lui. Dependența de tutun mărește semnificativ probabilitatea de a consuma și alte droguri, prin urmare repercusiunea sa în acest sens este de o importanță primordială.

Cauzele fumatului.

▪ Presiunea grupului: adolescența este vârsta la care influența părinților scade considerabil în detrimentul anturajului (cercul de prieteni, clasa). Pentru a fi acceptat de grupul pe care-l consideră reprezentativ pentru valorile sale, adolescentul face aproape orice. În anumite contexte presiunea grupului se combină cu sentimentul de mândrie masculină, caracterizat printr-un comportament independent și temerar;

▪ Tranziția școlară și presiunea socială :adolescentul trăiește o dramă: nu mai este copil și nu mai beneficiază de privilegiile acestei vârste, dar nici adult, deși dorește mult să se bucure de avantajele acestuia;

▪ Imitarea modelelor (starurile de cinema, vedetele muzicii moderne, sportivii de performanță);

▪ Curiozitatea și nevoia de a experimenta ceva nou: copiii care fumează dovedesc că sunt mult mai puțin conștienți de efectele nocive ale tutunului decât cei nefumători. Din diferite considerente de ordin sociologic și psihologic este dificil să convingi tinerii de gravitatea problemelor asociate imediat sau pe termen lung cu uzul țigărilor. Această dificultate derivă în parte din faptul că anumite moduri de comportamente sunt endemice în perioada adolescenței (experimentare, răzvrătire etc.);

▪ Tendința de „emancipare”, de opoziție și protest față de interdicțiile părinților pentru ca ulterior fumatul să devină o „falsă necesitate”;

▪ Exemplul părinților;

▪ Publicitatea: industria tutunului și-a axat campaniile publicitare asupra tinerilor, mai ales prin sponsorizarea manifestărilor sportive. S-a estimat că pentru a-și menține beneficiile la același nivel, această industrie are nevoie să recruteze anual 2,5 milioane de fumători noi. Cea mai mare parte dintre ei sunt tineri.

Un studiu realizat în SUA în privința fumătorilor adolescenți a relevat următoarele:

▪ În fiecare zi mai mult de 3000 de adolescenți din SUA fumează prima lor țigară și astfel fac primul lor pas pentru a deveni un fumător regulat;

▪ O treime dintre aceștia vor muri datorită bolilor provocate de fumat;

▪ 40% dintre adolescenții care fumează regulat au încercat cel puțin o dată să renunțe;

▪ Fumatul este o boală a copiilor. 89% dintre oamenii care încearcă pentru prima dată o țigară o încearcă până la vârsta de 18 ani. 90% dintre noii fumători sunt copii și adolescenți. Acești noi fumători îi înlocuiesc pe cei care s-au lăsat sau au murit prematur din cauza bolilor provocate de fumat;

- Tinerii sunt încurajați să fumeze prima țigară de către reclamele și promoțiile organizate de companiile producătoare de țigări, de prietenii lor, de preturile mici precum și de posibilitatea de le procura foarte ușor unii comercianți ignorând reglementările în vigoare.

- Nicotina provoacă dependență; de fapt riscul de a deveni dependent este de unul la trei sau unul la doi în timp ce riscul de deveni dependent de cocaină administrată intravenos este de unul la patru! Mai mult de 80% dintre tinerii care fumează un pachet sau mai mult pe zi recunosc nevoia sau dependența lor de țigări. 42% dintre cei care fumează până la trei țigări pe zi vor deveni fumători regulați. 70 % dintre adolescenți declară că dacă ar putea să aleagă încă o dată ar alege să nu fumeze. În SUA 1 din 5 morți este datorată unei boli produse de fumat. Mai mult de 400. 000 de oameni mor anual din cauza bolilor provocate de fumat adică mai mult decât cele provocate de alcool, crack, heroina, crime, sinucideri, accidente de mașină și SIDA la un loc. Tinerii nu înțeleg sau subestimează dependența produsă de nicotină. Dintre cei care credeau că peste cinci ani vor renunța la fumat 73% încă mai fumau după șase ani!

Majoritatea tinerilor au descoperit plăcerea de a bea la domiciliu și mai puțin la prieteni sau în localuri. Ei au recunoscut că abuzul de alcool i-au făcut să distrugă obiecte sau haine, au suferit accidente, s-au lovit sau au pierdut diverse sume de bani. Adolescenții care au consumat droguri au recunoscut că au avut un comportament violent după prizarea de halucinogene. În plus, în privința relațiilor sexuale, ei au uitat să se protejeze, ulterior regretând aceste fapte. Printre adolescenți, cele mai cunoscute droguri sunt cocaina, heroina, marijuana sau hașișul, tranchilizantele sau sedativele, dar și Ecstasy, methadona și L.S.D.

Principală caracteristică a consumatorilor de droguri este tinerețea. Marea majoritate a toxicomanilor români se află la vârstele tinereții și adolescenței, media de vârstă înregistrând o continuă scădere: de la 18-22 de ani (la începutul anului 1997) la 15-18 ani în prezent.

Deși ponderea băieților este în continuare mai mare decât cea fetelor, se constată o tendință clară de reducere a acestui decalaj. De la un raport de 3: 1 în anii '96-'97 în prezent ajungându-și la un raport de 2:1 în prezent. Majoritatea fetelor au ajuns la dependență sub influența partenerilor sau din dorința de a slăbi.

Drogurile consumate de către tinerii români sunt în principal heroina și marijuana, urmate de Ecstasy, amfetamine și chiar cocaina. Deși mult mai redus datorită prețului prohibitiv, consumul de cocaină este în continuă creștere, tot mai mulți dintre tineri fiind atrași de acest drog. Un alt aspect important în cazul heroinei, drogul cel mai utilizat, este modalitatea de administrare. Trecerea de la perioadele de început (anii '96-'97) când heroina se consuma prin inhalare sau prizare („la țigări” sau „la folie”) la perioada actuală, când majoritatea heroinomanilor se injectează semnifică intensificarea fenomenului. Injectarea este o formă de administrare mult mai sofisticată dar mai eficientă, tinerii consumatori români fiind așadar practicanți avansați ai acestui comportament deviant.

Cauzele consumului de droguri:

- Tendința de experimentare, curiozitate;

- Presiunea grupului;
- Disponibilitatea drogului;
- Personalitatea și mediul social (drogul poate reprezenta un mod de evadare dintr-o realitate dură);
- Mass-media (anumiți idoli ai tinerilor, care consumă droguri, beneficiază de o largă publicitate).

Nivelul de instruire al acestei categorii de tineri este mult scăzut față de colegii lor de generație. Astfel, majoritatea adolescenților și tinerilor consumatori de droguri se opresc la primele clase de liceu; doar o mică parte dintre ei promovează liceul și se înscriu la forme de învățământ superior, aproape întotdeauna cel privat unde nu există un examen de admitere exigent.

Depresia adolescentină este complexă pentru că are multe cauze și efecte complicate. Este subtilă și poate trece neobservată cu foarte mare ușurință. Tinerii aflați în această situație se simt mizerabil, iar suferința mentală și fizică în această stare este uneori de nesuportat. Încep să se izoleze de prieteni. Adolescentul va deveni foarte singuratic și poate începe să se asocieze cu copii neisprăviți de vârsta lui. Acum apare presiunea sau influența colegilor și ea poate fi cauza inițială a încercării drogurilor ca experiență. Drogurile blochează durerea din depresii. Din nefericire, când drogurile sunt scoase din sistemul adolescentului, el se simte și mai rău și astfel are nevoie de mai mult drog. Aceasta poate fi o cale prin care drogurile devin un viciu.

Studiul realizat de mai mulți psihologi germani în privința motivelor pentru care tinerii consumă droguri, și în special Ecstasy, a relevat faptul că majoritatea tinerilor au consumat prima dată Ecstasy din curiozitate, iar apoi au intervenit și alte motive pentru care au continuat să consume aceste halucinogene.

Motivetele consumului de Ecstasy. În prezent consumatorii de droguri provin din toate mediile sociale, neputându-se vorbi de apartenența lor (a părinților mai exact) la o anumită categorie socială, cu venituri mari sau poziție socială. Este cert însă că tinerii toxicomani români provin în principal din medii familiale problematice. Este vorba de medii familiale tensionate și conflictuale (chiar dacă uneori acestea sunt disimulate). Literatura de specialitate vorbește în acest sens de „familii fără crize aparente”, familii destrămate chiar, unde adolescenții și tinerii nu găsesc climatul echilibrat și securizant de care au nevoie. În aceste familii se consumă în mod obișnuit alcool, tutun sau medicamente, existând deja un pattern dependent (pattern adictiv).

Adolescenții și tinerii care consumă droguri sunt potențiali delincvenți, deoarece dependența și duritatea sindromului de abinență (sevrăjul) îi determină să apeleze la orice căi pentru a obține banii necesari procurării drogului. Primul pas (după vinderea obiectelor personale, furtul banilor și a obiectelor de valoare din casă) este angrenarea în micul trafic stradal și furturile din buzunare, după care urmează furturile din mașini, tâlhăriile și infracțiunile comise cu violență. Abuzul de droguri cauzează și alte tipuri de probleme comportamentale și sociale: suicidul, accidentele, absenteismul, delinquența etc. Toxicomanii cronici au tendința de a-și abandona familia, școala și au un cerc de prieteni unde consumul de droguri este foarte răspândit.

De cele mai multe ori, părinții lor sunt ei înșiși tributari alcoolului și tranchilizantelor. Deoarece consumul de droguri este ilegal, utilizatorii și direct sau indirect implicați într-o rețea de delicvență și posibil de violență (datorită sumelor de bani pe care le procură comerțul ilicit cu droguri). Este un motiv din cauza căruia numeroși tineri recurg la crime și prostituție pentru a-și cumpăra drogul.

Lucrările consacrate în domeniu în cercetarea fenomenului de consum de droguri la tinerii români arată faptul că aceștia prezintă structuri psihice fragile și un profil de personalitate tipic conduitei dependente. Lipsa de încredere în sine, cu accentuate note depresive este foarte prezentă la acești tineri, care se simt foarte puțin securizați, fără repere valorice certe și cu o mare nevoie de siguranță, de valorizare și de confirmare a propriei identități. Impulsivitatea și intoleranța la frustrare este o altă trăsătură importantă a profilului lor psihic.

Există unele indicii care pot sugera consumul de droguri la tineri:

- schimbarea bruscă a comportamentului;
- treceri fără motiv de la veselie la tristețe, uneori chiar agresivitate neobișnuită;
- pierderea apetitului alimentar;
- pierderea gradată a interesului pentru școală, muncă, hobby-uri, sporturi, prieteni;
- stări de somnolență și apatie necaracteristice;
- dispariția banilor sau a unor obiecte de valoare din casă;
- pete neobișnuite, mirosuri ciudate pe piele sau îmbrăcăminte;
- schimbarea grupului de prieteni, precum și tendința de tăinuire a acestor „prieteni”.

În urma unor cercetări îndelungate, au putut fi conturate câteva aspecte privind modurile de recunoaștere a tinerilor consumatori de droguri.

Când tocmai a fumat marihuana, la un adolescent se poate observa că:

- *) Are ochii foarte roșii;
 - *) Are pupilele mărite;
 - *) Este amețit și merge mai nesigur;
 - *) Are atitudini de prostuț și râde fără motiv
 - *) Nu prea își amintește ceea ce tocmai s-a întâmplat;
 - *) Mănâncă mai tot timpul, în special dulciuri;
 - *) Atunci când efectul scade, după câteva ore, îl apucă un somn irezistibil;
 - *) Poți găsi în preajma lui pipe, hârtii pentru țigarete, haine cu miros de frunze arse, picături pentru ochi, etc.
- Când tocmai a consumat heroină, se poate observa că:
- *) Are pupile contractate „ca acele de gămălie”;
 - *) Piele palidă;
 - *) Nu mai mănâncă;
 - *) Fumează foarte mult;
 - *) E detașat, indiferent față de cei din jur;
 - *) Prin preajmă poți găsi un adevărat arsenal (pliculețe cu pudră albă, galbenă sau maro cu gust amar, pipe, ace, seringi,

folie de aluminiu, brichete, linguriță, fiole cu apă distilată, helas sau sare de lămâie, etc);

- *) Are miros specific de oțet.

Riscul consumului regulat sau în cantitate mare constă în apariția tulburărilor respiratorii și a constipației

cronice, iar la femei apare menstruația neregulată. Din punct de vedere psihic pot apărea: anxietate, schimbări ale stării de spirit, paranoia și pierderea poftei de mâncare. Toate acestea acumulate, în timp, duc la scăderea greutății corporale și a rezistenței naturale la îmbolnăviri.

Când tocmai a consumat amfetamine, se poate observa că:

- *) Are pupilele dilatate;
- *) Are un comportament agresiv;
- *) Este mai vorbăreț, confuz;
- *) Nu mai mănâncă;
- *) Poți găsi asupra lui tablete, capsule cu diferite înscrisuri și de diverse culori, pliculețe cu pulbere colorată de la maroniu la alb.

În timp, adolescentul are o stare de oboseală extremă, iritabilitate, depresie și insomnie gravă, scade mult în greutate ca urmare a unei grave dereglări a apetitului alimentar. Consumul cronic de amfetamine generează psihoze (care uneori se pot manifesta sub formă de halucinații sau iluzii).

Când tocmai a consumat cocaină se poate observa că:

- *) Are pupile dilatate;
- *) Este foarte comunicativ;
- *) Are o atitudine superioară;
- *) Are ochii injectați, lăcrimoși cu pupile dilatate și nasul care curge în permanență;
- *) Poți găsi asupra lui pliculețe cu pudră albă cristalină, cu gust amar;
- *) Are miros slab de benzină.

Consumul în doze mari și repetate frecvent duce la anxietate, iritabilitate, paranoia, somn agitat și neodihnit. Toate aceste simptome sunt asociate cu lipsa poftei de mâncare. Din acest motiv, consumatorii de cocaină și crack sunt subponderali, încercănați și suferă de o stare de oboseală cronică. Consumul frecvent de cocaină crește riscul apariției infarctelor miocardice și a accidentelor vasculare cerebrale.

Studiile realizate arată că aceste conduite sunt corelate cu problemele semnificative ale fiecărui sex. Astfel, „băieții cu probleme vor totul imediat, sunt colerici, le place să se încaiere. Intoleranța la frustrare semnifică incapacitatea de a se distanța de evenimentele exterioare. Impulsivitatea se exprimă diferit în funcție de sex: pentru băieți are loc trecerea la act iar pentru fete se răsfrânge asupra propriului corp”.

Personalitatea dependentă a făcut obiectul multor studii și a multor controverse. Deși nu s-a ajuns încă la un punct de vedere unanim acceptat, este cert că există un set de caracteristici specifice profilului psihologic al dependenței, care se manifestă în mod particular la consumatorii de droguri. Dr. Orcel consideră că „în personalitatea toxicomanului coexistă supra-maturăția și sub-maturăția”.

Cercetările recente au conturat ideea impregnării personalității toxicomanului cu un set general de pattern-uri de copiere și reluare permanentă a conduitei dependente de droguri. Acesta cuprinde „variate metode și tehnici, folosite până la adaptare, pentru acomodare la solicitările și stresul zilnic”. Acestea acaparează structurile personalității și determină structurarea unor pattern-uri comportamentale ce copiază aceste opțiuni

comportamentale. Ele ajung să fie asociate astfel cu frecvențele probleme ale adolescenților referitoare propria imagine, la identitatea și stima de sine, lipsa de vitalitate și plictiseala, conflictele cu autoritatea și mentalitățile familiei, presiunilor educaționale și depresiei. Și apoi să le potențeze, prin întărirea acestui „coping” (termen consacrat în literatura de specialitate; preluat și de autorii români cu semnificația: a face față situației; atitudinea adoptată față de o situație problematică) realizându-se astfel un „ciclu al dependenței” sub aspectul paternn-urilor și al structurilor de personalitate.

Analizând profilul psihologic al consumatorilor de droguri români precum și toate caracteristicile generale ale acestei categorii de tineri și corelându-le cu actualul context social românesc, reiese că este vorba de un grup social deosebit de vulnerabil, aflat în situație de risc social. Este vorba de riscul de a-și pierde identitatea ca indivizi și sentimentul de apartenență atât la propriul grup generațional, cât și la întreaga societate. Datorită conduitelor deviante adoptate, tinerii consumatori ajung într-o poziție marginală a societății.

Iată câteva sfaturi oferite de psihologi tinerilor pentru a-i ajuta să lupte împotriva consumului de droguri:

- Drogul nu te face liber;
- Drogul este înșelător, produce foarte repede obișnuință;
- Drogul nu ușurează comunicarea;
- Drogul exclude individul din orice activitate familială și profesională;
- Drogul nu rezolvă problemele;
- Folosirea drogurilor este o alegere greșită, iar lupta cu stresul vieții de fiecare zi reprezintă o parte inevitabilă a experienței umane, lucru asociat cu dezvoltarea și maturizarea persoanei;
- Un remediu eficient, la îndemâna oricui, pentru înlăturarea stărilor de neliniște, deprimare, singurătate, este sportul.

În anumite cazuri, relevate în special de psihiatrie apar și forme particulare ale comportamentului deviant. Aceste forme particulare de comportament deviant sunt:

- simularea și sinostoza;
- hetero și autodistrucția;
- narcofilia;
- recidiva sau reiterarea devianță.

Aceste forme de comportament deviant sunt particulare și apar numai în cazul existenței unor boli psihice și de aceea nu fac parte din categoria care este tratată în această lucrare [6].

Amplificarea devianței este un proces, adesea realizat

de mass-media, în care amploarea și gravitatea comportamentului deviant este exagerată. Efectul este de a crea o conștientizare și un interes mai mare pentru devianță, ceea ce duce la descoperirea mai multor devianțe, dând impresia că exagerarea inițială a fost de fapt o reprezentare adevărată.

Leslie T. Wilkins a raportat inițial despre procesul de amplificare deviantă în 1964, dar a fost popularizat de cartea lui Stanely Cohen *Folk Devils and Moral Panic*, publicată în 1972.

Procesul de amplificare deviantă. Amplificarea deviantă începe de obicei atunci când un act care este fie ilegal, fie împotriva moralei sociale care în mod normal nu ar merita atenția presei devine de actualitate. Incidentul este raportat ca făcând parte dintr-un model.

Odată ce un incident devine punctul central al mass-media, alte povești similare care în mod normal nu ar face ca știrile să cadă sub acest nou accent media și să devină de actualitate. Aceasta începe să creeze modelul despre care a fost raportat inițial. Rapoartele pot face, de asemenea, acțiunea să pară rece sau acceptabilă din punct de vedere social, ducând la mai mulți oameni să o încerce, ceea ce întărește tiparul. Poate fi greu de demonstrat când se întâmplă o amplificare deviantă, deoarece fiecare eveniment nou pare să valideze revendicarea inițială.

Uneori, cetățenii vor face presiuni asupra forțelor de ordine și asupra guvernului să ia măsuri împotriva amenințării deviante percepute. Acest lucru poate însemna orice, de la adoptarea de noi legi până la pedepse și sentințe mai dure asupra legilor existente. Această presiune din partea cetățenilor necesită adesea aplicarea legii pentru a pune mai multe resurse într-o problemă pe care o garantează de fapt. Una dintre principalele probleme cu amplificarea devianței este că face ca o problemă să pară mult mai mare decât este. Ceea ce în acest proces poate ajuta la crearea unei probleme acolo unde nu a existat niciuna. Amplificarea devianței poate face parte dintr-o panică morală, dar nu le provoacă întotdeauna.

Această hiper-concentrare asupra problemelor minore poate determina, de asemenea, comunitățile să rateze probleme mai mari pe care trebuie să se concentreze atenția și resursele. Poate face problemele sociale mai greu de rezolvat, deoarece tot accentul se îndreaptă spre un eveniment creat artificial. Procesul deviant de amplificare poate determina, de asemenea, discriminarea anumitor grupuri sociale dacă comportamentul este legat de acel grup [7].

Referințe bibliografice:

1. https://ro.wikipedia.org/wiki/Comportament_deviant (Vizitat 22.02.2021).
2. <https://www.greelane.com/ro/%C8%99tiin%C8%9B%C4%83-tehnologie-math/stiinte-sociale/psychological-explanations-of-deviant-behavior-3026268/> (Vizitat 12.02.2021).
3. The EUROPEAN Dimension in Vocational Guidance. Luxembourg, Office for Official Publication of The European Communities, 1995.
4. Maria Nicoleta Turlic ~ Psihosociologia comportamentului deviant ~
5. <https://www.greelane.com/ro/%C8%99tiin%C8%9B%C4%83-tehnologie-math/stiinte-sociale/sociology-of-crime-and-deviance-3026279/> (Vizitat 17.02.2021).
6. <https://andreivocila.com/2010/03/11/deviante-comportamentale-ale-adolescentilor-2/> (Vizitat 24.02.2021).
7. <https://www.greelane.com/ro/%C8%99tiin%C8%9B%C4%83-tehnologie-math/stiinte-sociale/deviance->